

Čís. Inv.

17675

Máří hrozn

„NAŠE ŠKOLA“ KNIHOVNA POKROKOVÉ PRÁGE UČITELSTVA ČESkosLOVANSKÉHO.
ROČNÍK V. VYCHÁZÍ ČTYŘIKRÁT DO ROKA. SVAZEK 1.

VÝKLADY NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ.

Napsal A. P. KALINA.

V PRAZE 1909.

NÁKLADEM ZEMSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO SPOLKU JEDNOT UČITELSKÝCH V KRÁL. ČESKÉM. V KOMISI
KNIHOUPECTVÍ JOSEF RAŠÍN V PRAZE-VII. - TISKEM DRA EDUARDA GRÉGRA A SYNA V PRAZE.

PŘEDMLUVA.

Když jsem po prvé otiskoval po různu tyto články, tanula mi na mysli hospodářská opožděnost českého života našeho. Chtěl jsem a chci i nyní, vydávaje výklady ty knižně, přispěti k národochospodářské výchově širokých vrstev. Vím, že pouhé vědění nenahradí nám moci a významu skutečného bohatství, které je v převaze na straně našich národních nepřátel, leč poznání národochospodářských cílů musí předcházet, má-li do staviti se obrodný čin. To je moje přesvědčení, aniž chci se však bláhově při tom domýšleti jako někteří jiní, že práce na hospodářském sesilování může nám nahraditi toho, oč přicházíme politickou (státní) nesamostatnosti zemí českých, poněvadž pouze svéprávnost a svézákonost je s to, aby zabezpečila národu našemu vše, co na poli hospodářském vlastní zdatností získá.

Doufám, že misterák v nazíráni svém nejsem osamocen. Potřeba vzdělání lidu našeho ve věcech národochospodářských uznává se obecně a prorazila si docela již cestu do škol a čítanek (od Jursy) pokusem velmi zdařilým. A tu bude jen třeba, aby na tomto základě budováno bylo dále.

Tyto »Výklady národochospodářské« buďtež přijaty jakožto programatické pokračování toho, co čítanky v tomto směru započaly, třeba provedení neupínalo se slovně na théma jejich a bylo formálně i ideově co nejvolnější.

Očekávám, že ke knize této bude moci m. j. s uspokojením sáhnouti učitel, který i ve škole zajisté může jít dál než žákovské učebnice a že k ní bude moci sáhnouti také mládež škol pokračovacích bez rozdílu, aby doplnila a prohloubila, co ji v tom směru především vštípila škola.

Spis tento připisují panu JUDru FR. STEINEROVI, advokátu a městskému radovi na Smíchově, jehož opravdovou účast o zdar těchto i jiných našich snah národních osobně z blízka měl jsem příležitost poznati a jehož si proto velice vážím!

V PRAZE v prosinci 1908.
A. P. K.

I.

NAŠE POVŠECHNÉ SNAŽENÍ O HOSPODÁŘSKÉ SESÍLENÍ V PRŮMÝSLU, ŽIVNOSTECH A OBCHODU.

Průmysl a obchod je v zemích českých převahou v rukou Němců. Odběratelé mají moc učiniti nápravu. Budou-li hledati české výrobky a české obchodníky, bude vzrůstati česká tržba a vyroste z ní i čilý, silný průmysl český. Jen tak staneme se národem mocným. Necháme-li však obchod a průmysl Němcům, event. jich spojencům, jsme ztraceni.

*

Co chceme a oč usilujeme, je — národně-hospodářské povznesení. Národu kulturně vzdělanému, jenž bude na silných základech hospodářských, bude nesnadno ublížiti; každý si rozmyslí ruku oproti němu vztáhnouti.

Chceme povznesení našeho rolnictva, živnostnictva, chceme i povznesení průmyslu, obchodu a velkoprůmyslu našeho. Nám nejsou však k ruce prostředky, jež mají Maďaři a jiní (nezúročitelné půjčky státní, slevy daňové, tarifní úlevy a t. d.) a jen naše politická samostatnost může přivoditi u nás stejně poměry. Nezbývá tedy prozatím než chopiti se rozumné

národní svépomoci. Všechny vrstvy našeho národa musí pronikati vědomí o národohospodářských potřebách a všechny musí se jim podřídit. Jako základní prostředky mohou k tomu bezpečně vésti 1. uvědomění konsumentů, aby byli ochotni odbírat pokud lze toliko české domácí výrobky, 2. vypěstování dokonalosti technické, povznesení ducha obchodního a podnikavosti, 3. národní tendencí proniknuté vedení oněch ústavů našich, jež slouží tržbě a úvěru.

Odběratelská ochota českého člověka ovšem — jak řekl dr. Bráf — nemůže znamenati brutální boykot všeho, co není české. Mnohým lidem, kterým na celkovém prospěchu nezáleží, daly by se tím prostředky do rukou, jimiž bý pod heslem »Svůj k svému« české lidi odírali. My heslo toto nebereme v tom smyslu, Dlužno agitovati proti vlažnosti a lhostejnosti našich lidí vůči českému produktu i vůči zneužívání hesla »Svůj k svému!«

Co se týká druhého prostředku základního, směřujícího k hospodářskému našemu povznesení, třeba potírat především v našich lidech po leta šířený předsudek, že český člověk vlastně nemá podnikatelského ducha. Není pravda, že takové vlastnosti srostly s povahou českého národa. To je nešťastný fatalism. Co obchodního a podnikatelského ducha vzbuzuje a drží, je okolí, styk, směr vychování, prostředí. Nejlepším důkazem toho je náš průmysl textilní. Jde tudiž jen o to, změnit směr vychování našeho, v prvé řadě dátí dorostu našemu příležitost seznati techniku obchodní. Na příslušných učilištích třeba dátí nezbytně přednost důkladnému vyučování technickému a odbornému před výklady všeobecnými. Nutno nám též jítí do světa a ve velkých obchodních centrech vssáti do sebe ducha komerčního.

Co tkne se třetího základního prostředku, tu pod firmou českého obchodníka často se hřeší. Od každého, kdo žádá z titulu českého obchodníka jakousi přízeň, lze žádati, aby si jí jako propagátor české práce zaslou-

žil. Pokud se to vztahuje na české úvěrní ústavy, chceme krátkými slovy, aby nebyly toliko ústavy dividendovými, ač nebylo by to zase správné vyloučovati činnost jich v tom směru. Dividendová snaha nemusí zaniknouti; třeba ji však spojiti s vědomím českého ústavu úvěrního, že má být národochospodářsko-politickým orgánem naším. Máme-li na zřeteli náš účel, vždy lze najít střed mezi českým dobrem národochospodářským a snahou dividendovou, třeba že vyloučen být musí požadavek lehkovázného uvěřování a všechna žádost nesrovnatelná s požadavkem obchodní možnosti a správnosti, poněvadž banky spravují jmění svěřené. To pak předpokládá odbornost a stálý zájem ústavů o všeliké české podniky, o všechny výrobní síly české a řízení prostředků úvěrních v tom směru, aby oplodňovaly českou práci, nevzdávajíce se při tom všeho dividendového zájmu.

Směr tu může být dvojí, jednak zakládání podniků nových, jednak úvěrní služba ve prospěch podniků trvajících, za účelem jich zachování, povznesení a podobně. To je úkol, který dostačí pro malý i veliký peněžní ústav český, který zaujmouti může v našem postavení obdobné postavení jako vojevůdce či státník. Naše banky musí si být vědomy, že vzrůstající zdravý český průmysl přinese jim zlatou úrodu. V podmínkách aspoň mohou jednotlivcům nemálo vyjít vstří.

*

Svůj k svému. Našemu národu, jemuž se až závidí zdatnost a vynikající místo, jaké zaujímá v každém oboru umění a vědy, který zplozuje vynikající klassiky ducha, nedostává se zámožnosti a proto také řádného základu hospodářského. Náš národ jest hospodářsky chudý, nezámožný, přes svoji velikou píli a zdatnost. Proč to? Poněvadž nechává ze sebe bohatnouti své odpůrce a nepřátele! Nedrží se Palackým mu-

odkázaného hesla »Svůj k svému«, jako tak činí jeho nepřátelé a podporuje průmysl a obchod ne vlastní, ale cizí — právě svých nepřátel. Dává jim tak do rukou mocnou zbraň k vlastnímu zničení! Co jen cizích, na př. německých podnikatelů, průmyslníků a obchodníků z nás zbohatne proto, že jim zadáváme domácí práce či odbíráme a kupujeme jejich výrobky, zatím co lidé naší národnosti hynou a přicházejí o to, co mají! Není-liž to zločin pomáhati k bohatství těm, kteří naproti nám stojí v našem boji národním?

Za těchto okolností boj náš nemůže býti korunován vítězstvím. Má-li národ náš býti též hospodářsky silný, má-li se mu dostati pro národní a politické tužby opory ve vlastní síle materielní, musíme jako naši nepřátelé býti solidární a veškeru potřebu krýti toliko od domácích českých firem, kupovati od domácích českých průmyslníků, živnostníků a obchodníků a poskytovati tak výdělek vlastním českým lidem. Kupujme jen u českého obchodníka a objednávejme jen u českého živnostníka, továrníka atd. a nepodporujme těch, kdož ani českému dělníku práce poskytnouti nechtí, a když, snaží se jej odvrátiti od vlastní jeho národnosti! Uvidíme pak brzy, jak jinak než dosud budeme čeliti svým národním nepřátelům, kteří nepřejí našemu vzrůstu a mohutnění.

Snažme se sesilovati hospodářskou basi našeho národa podporováním naší domácí práce a boj náš bude pak snazší, poněvadž budeme hospodářsky samostatnější. Zhostíme se nadvlády cizího kapitálu, který nás tlačí k zemi.

Co zboží do roka, den jako den, nakupuje české obecenstvo od cizích, nám nepřátelských firem. Když to vše bude kupováno a objednáno od českého obchodníka, živnostníka nebo průmyslníka, ihned bude naše postavení hospodářské jak národa tak jednotlivců lepší a tím lepší bude i naše postavení politické, národní. Česká práce není méně dokonalá než práce cizí, ba v mnohem ji předčí a proto je neod-

pustitelným hřichem, jak se mnozí příslušníci českého národa dosud chovají, opomíjejíce při nákupu prameny domácí. Ovšem jako kupující má dbátí onoho hesla, v němž tkví v značné míře naše hospodářské povznesení, tak ho musí dbát i naši obchodníci a výrobci a nesmějí nijak hřešiti na národní uznalost konsumentů. Takovéto důsledné provádění krásného hesla povede k tomu, že národ náš vyspívati bude všestranně a že stane se na všechny strany nezávislým. Vedle toho, v čem dosud výhradně vyniká, totiž v bohatství statků ideálních, vynikne i v bohatství hmotném, které jako základ dosavadního našeho duchovního bohatství je nám potřebné. Naším ideálem musí být, aby vše tvořilo v našem národu harmonii. Dnes jí není, protože bohatství hmotné nám naší vinou mizí pod rukama.

*

Zakládati český průmysl všude tam, kde se toho jeví potřeba a kde je proň příznivé místo — k tomu úkolu, ač nejjistěji směřuje k hmotnému povznesení všeho lidu, jsme pořád ještě slabí, poněvadž neovládáme nálezitě svého kapitálu. Náš kapitál leží v mrtvých, nepodnikavých rukou, ponejvíce v záložnách a spořitelnách, odkud si jej vypůjčují naši nepřátelé, aby s ním pracovali, obchodovali a prováděli podniky, které my pak vydržujeme. Dokladů toho dala by se uvést dlouhá řada. Nezmění-li se tyto poměry, vyzní všechny rady a povzbuzování na plono a sotva nám kdy bude lépe, sotva kdy domůžeme se úplné, svrchované vlády ve své vlasti. Tisíce pilného, zdravého lidu nemá u nás dostatečného zaměstnání a utíká do ciziny, odevšad z měst ozývá se přání, aby v nich zaveden byl průmysl, kterého těžce postrádají, ba vyslovují se někdy i dost určité plány a návrhy, jaký a který by to mohl být, avšak jací už našinci jsme, odkládáme, neduvěřujeme, nepočítáme, nezkoumáme a necháme se v posléz předejít od Němce nebo jinakého cizince. Nemůžeme se do-

stat nikde dál, než k oné skromné, prostřední zámožnosti a líné tuposti maloměšfácké. Kdo nemá nic, ten má ještě tak energii, chuf a odvahu, ale kdo již něco má, ten myslí při svém žabím rozhledu, že došel už až moc daleko a nepotřebuje ještě o něco dbát. Všem nám imponuje síla bohatství, ale dobývati ho pro sebe, kdy tomu se jen naučíme?

*

Průmysl u nás trpí občasní krisí. Zvláště některá odvětví jeho bývají jí zasahována. Následky toho jsou ovšem pro dělnictvo škodlivější než pro kapitalisty. Dělník odkázán je, jak víme, celou svojí existencí na možnost denního výdělku; v případě krise však, kdy výroba následkem menší poptávky po zboží musí se zmenšiti, propustí podnikatel část dělnictva, což, jeli-kož se zpravidla krise týká ne jedné továrny, ale všech v celém odvětví, má v zápětí bezzájemnanost propuštěných a tedy i nedostatek životních potřeb pro ně. Příčina krisí v průmyslu je několikerá. Považuje se za ni předně výroba strojní, která umožňuje rychlostí svou, že v krátkém čase zboží se nahromadí kolik, kolik ho nelze odprodat. V druhé řadě, a to specielně u nás, jsou vinny nepříznivé podmínky soutěže státem zjednané průmyslu domácímu na světovém tržišti. O tom by se daly psati dlouhé kapitoly z nejrůznějších odvětví průmyslových, neboť říše Rakousko-uherská nejsouc dosud náležitě spořádána, nemohla a nemůže dosud sledovati hospodářské prospěchy svých příslušníků jinde, když je zanedbává hříšně doma.

Jiné velmoci, jako Anglie, Německo, Francie, Spojené státy severoamerické i Rusko, zjednaly svým průmyslům a obchodům rozsáhlý a výhodný odbyt zahraničný, kdežto rakouská politika nesvedla nic jiného, než že bylo Rakousko-Uhersku milostivě dovoleno připlácat na země okkupované, čímž se ještě kupní síla do-

máčího obyvatelstva seslabila. Tato říše, ovládaná povždy tím patrným úmyslem kruhů nejvyšších, aby přirozené její složky několika národností byly přetvářeny v něco zcela nového, čemuž však sám princip přirozenosti je na překážku, stala se bezmocnou (protože plýtvati musí svými silami přespříliš směrem policejních opatření, napomáhajících oné snaze kruhů nejvyšších) vykonávat zadost svým povinnostem moderním a hlavně povinnostem hospodářským. Zatím co jinde položili si péči o rozkvět průmyslu a hospodářství svých státních příslušníků na prvé místo, je tato u nás na místě nejposlednějším. Připočte-li se k tomu nízká míra životní širokých vrstev lidových, jež tu jsou domovem (poněvadž tam, kde není dobrého odbytu, jsou také nízké mzdy) a jež značí malý konsum a odbytek výrobků průmyslových také na domácí půdě, pak vysvětlí se nám, proč průmysl nepřináší nám takového blahobytu a není takovým požehnáním, jako národům jiných států a zemí.

*

Jeden z českých hospodářských nedostatků je nepodnikavost. Naříká se nad tím, dávají se rady, ale posud bez valného úspěchu.

V zasedání sněmu krále Českého, bylo opětně konstatováno, že akce poskytování neúročných zápůjček společenstvům a družstvům řemeslnickým, (k zakoupení společných strojů), které z povolených sněmem ročních 10.000 K prováděti má zemský výbor, skončila fiaskem. Z povoleného tohoto kapitálu vyplácí se na zápůjčkách jen část. To znamená, že živnostnictvo naše nemá dostatek smyslu a pochopení pro využitkování vhodných příležitostí a prostředků ku povznesení svého stavu a že nedbá svých prospěchů hmotných, címž samo z části svůj špatný stav hospodářský zaviňuje.

Nezdar zemské akce pomocné nám zřejmě dokazuje, že naše živnostnictvo nemá dost podnikavosti.

Kdyby ta zde byla, pak by pomoci, kterou země nabízí, bylo využito úplně a zajisté na prospěch těch, pro něž platiti má. Živnostnictvu schází však dále pochopení užitečnosti a prospěšnosti svépomoci. A jestliže i význam svépomoci pochopí, pak zase nedostává se mu iniciativy k jejímu provedení, nebo potřebných vlastností, jako jsou snášlivost a rovnoměrná obětavost společné akci, od každého, kdož na ní účast běže. O toto se nejvíce rozbíjejí naše společné podniky hospodářské. Z toho vzniká nedůvěřivost, jež každou solidaritu činí nemožnou.

Maloživnostníci naši mohli by, těžíce z pomoci zemské, sestupovati se ve výrobní družstva a mohli by, majíce v užívání stroj, tedy lepší výrobní prostředek, spíše v konkurenčním boji s tovární výrobou (velkokapitalisty) obstáti, než jak je tomu nyní.

Ještě jiným způsobem by mohli využítí této výhody. Na př. střídavým užíváním stroje, který by jich společenstvo z poskytnuté půjčky zakoupilo. Uvedené nedostatky však v tom vadí. Musí proto býti nejdůležitějším úkolem naším, ducha hospodářské pednikavosti a pospolitosti účinně pěstiti a posilovati, jinak ve směru hospodářského vzrůstu a pokroku nehneme se ku předu. Poučovat a vzdělávat se musí zvláště dorůstající generace, aby, až vstoupí prakticky do života, měla větší potenci hospodářskou.

Živnostník nesmí předpokládati, jakoby dostatek či nedostatek příznivých podmínek výrobních byl vše; on musí poznati, že intelligence přemáhá mnohé překážky snadno a že daleko ještě není tomu dobré, kdo může vládnouti anebo skutečně vládne hotovým kapitálem, nýbrž že nejvíce záleží především na bystrosti a schopnosti, aby dovedl s prostředky, jež má k disposici, operovati.

Správní vyspělosti, která je nevyhnutelnou podmínkou svépomocné akce, na povznesení živnostenského stavu, nedostává se mu rovněž tak, jako ducha pod-

nikavosti. Vésti správně podnik, jmenovitě podnik společný, je ale nejdůležitější základnou.

V čem nezdar živnostenské akce zemské tkví, negativně prokazuje se velmi dobře tím, že v jiných zemích, kde poměry hospodářské jsou podobné našim, ale kde živnostnictvo je čilejším elementem hospodářským, podobná opatření velmi dobře prospívají. U nás maloživnostník dovede dosud jen spekulovati na veliké vykořistění pracovní síly dělníkovy, případně na zvětšení svého zisku zpracováním špatného na místě dobrého materiálu, což je nejzřejmějším důkazem jeho malých obzorů a jeho zvrácených pojmu o tom, jak prospěti sobě a svému národu zároveň. Tyto vlastnosti jsou také přičinou, že se počíná ujímati ve vůdčích kruzích politických o maloživnostnictvu mínění nepříznivé. Okolnost, že dostalo se podpor lidem, kteří jich neužili pro svoje sebevzdělání, způsobilo jistou nelibost a tak vzrůstá nedůvěra v možnost úspěchů pomocných akcí pro maloživnostnictvo a ujímá se přesvědčení, že tyto zemské podpory, rovněž jako ony, jež před časem udílel stát, spíše maloživnostníka kazí než povznášeji, poněvadž podemírají vzrůst samostatnosti, sebevědomé a vlastní zodpovědnosti, neboť mnozí reflektují jen na to, aby státem nebo zemí byli obdarováni, což se nerovná nijak důstojnosti podpor maloživnostenského stavu.

Po jedné nezdařené akci, kterou podnikalo ministerium obchodu, zapůjčujíc živnostníkům stroje, jichž prý se nedbale a nešetrně užívalo, následuje nezdar akce další. Ačkoliv jsou výtky maloživnostnictvu oprávněné, nechce země upustiti od snahy pomocné a proto přebytky kapitálu na zápůjčky povoleného, leč nevyzvednutého, vedle usnesení sněmu budou se moci na příště nejen na stroje, ale i k jiným účelům propůjčovati, jako jsou zřizování útulků pro učně a subvence pro družstva nákupní a úvěrní, kteráž mají veliké pole činnosti.

Velkoprůmyslníci jsou na pomocnou akci s dosta-
tek žárlivi a bylo by jim milé, kdyby po nezdařených

pokusech nechalo se všeho piplání s živnostnictvem a ono vydáno bylo bez ochrany na pospas válce konkurenční, v kterou se oni s ním pouštějí s nesmírnými privilegiemi,

Hospodářsky a obchodně vzdělané a zdatné stavy v národě našem však teprve se vyvíjejí, a bylo by proto nesmyslno, aby, když jiní nejsou příliš pokročili, požadovati se měla mimořádná pokročilost u živnostnictva a jelikož jí není, odpírat mu ruky pomocné. Naproti tomu bylo by chybou, kdyby nebylo na jeho nedostatky poukazováno, neboť musí býti poznány a vykořeněny. Nechybuje jen český řemeslník, ale dosud i český průmyslník.

*

Vzdělání. (1.) Vedeme stesk do obchodní a průmyslové nepodnikavosti české, avšak hůř než s tou vhlíží to u nás s odborným vzděláním. Tam, kde toti chybí, podnikavost sama ničeho nesvede, ano tam stává se nebezpečím. Kolik jen českých podniků obchodních a průmyslových padlo v posledních desetiletích ne proto, že by chéfové jejich nebyli dosti hybní a podnikaví, jako spíše proto, že nebyli dosti vypočítaví a že jim chybělo nutné vzdělání odborné a náležitá průprava praktická! To nám ukazuje k tomu, že má-li nám hospodářská činnost naše přinášeti užitek, musí se podnikavost snoubiti s patřičným vzděláním. Ale to nesmí býti zase jednostranné, jak opět chybě často se stává. Školu nevyhnutelně musí doplňovati a opravovati prakse a této napomáhati musí škola. Denně to můžeme vídati, jaké nesnáze je překonávati takovému živnostníku, jemuž štěstí bylo zvlášť příznivo, že se bezděčně vyšinul mezi velkovýrobce nebo velkoobchodníky, aniž získal si v mládí mimo řemeslné vědomosti také většího vzdělání školního a naopak tolikéž zase vídati můžeme, jaké svízele se vyskytovají pro takového, jenž proběhl i některé vyšší učiliště školské, ale v odvětví výroby nebo obchodu, do něhož závod je-

ho spadá, nenabyl nižádného anebo jen pranepatrného praktického vzdělání. Kdo mohou, dobře učiní, pakli svého syna, který se má věnovati obchodu nebo jiné takové praktické činnosti hospodářské, nechají navštěvovati i školy střední, vyšší a když v těch nabyl dostatek vzdělání všeobecného, pošlou jej do školy odborné a posléz z této uvedou ho do závodu, kde bude líp, aby si vedl méně jako mladý pán a více jako učeň a teprve, když se obeznámí náležitě s poměry a všemu prakticky se přiučí, započne-li postupně býti stavěn do popředí a budou-li mu svěřovány funkce odpovědné s podstatou vedení závodu souvisící. Máme skvělé příklady, že chéfové podniků živnostenských a obchodních, jejichž výchova takto byla prováděna, prošli tak nejlepší disciplinou a jsou z nich právě ti nejlepší, nejvyzbrojenější podnikatelé a správci ve svých závodech. Škola jim dala theoretický základ a společensky je obrousila, prakse v dílně, krámě a kanceláři je naučila vážiti si i výkonů na pohled bezvýznamných a cenných zkušeností osob podřízených. Takoví chéfové poznávají záhy, že nemusí právě oni vše vymyslit, že mohou na vlastní zodpovědnost nechat jednat své dělníky nebo jiné zřízence (a ukončit tak jejich ctižádost, což dodává chuti ku práci a budí účast o její zdar a dokonalost) a to jim umožňuje věnovati se důkladněji záležitostem pro závod nejhlavnějším, jichž obstarávání nejlépe se daří tomu, kdo svou duševní svěžest a křepkost těla neutrácí zbytečně v starostech malých, může-li tyto spolehlivě přenést na osoby jiné. A nejen to. Každý rozpočet, který si pořídí za svou potřebou takovýto všeestranně obeznalý majitel závodu — předpokládaje ovšem osobní svědomitost — bude spolehlivější než u toho, jemuž by se nedostávalo vzdělání odborného nebo školního. Věta je ze všeho nejdůležitější! Mnohý, jemuž prakse nedala zkušenosti a jemuž chybí vzdělání jedno nebo druhé, nedovede dobře vypočítati a odhadnouti nákladů výrobních či režijních tak, aby se dodělal i pro sebe

zisku, jeho podnikavost není mírněna a držena v mezích, a zajde-li se jen jedenkrát příliš daleko nad vlastní sílu — řítí se ve zkázu existence, často i čest.

(2.) Zdar obchodního a průmyslového podnikání je závislým u velké míře též na dobrém a zajištěném odbytu zboží a výrobků. Že vzdělaný obchodník, živnostník nebo průmyslník snáze odbytu zjednat a zajistit si dovede, o tom nebude, tuším, pochybovat nikdo. Jsou sice jednotlivci, kteří se prostě někde uhnízdí a jimž zvláštní shoda okolnosti je přízniva na tolik, že vše, jak se říká, samo jim jde. Působí v jejich prospěch na př., že jsou »na ráně«, dále zvyk obecenstva, o němž se praví zcela správně, že je druhou přirozeností, neobratná soutěž kollegů a mnohé jiné. Ale tyto šťastné náhody potkají, jak jsem pravil, pouze — jednotlivce. Ostatních devadesát procent musí být kováři svého štěstí od počátku a musí zkouti si je z materiálu nikoli nalezeného, ale vlastní silou dobytého. — Vzdělaný, energický a obratný podnikatel se toho nezalekne. On dá dobrý pozor, aby chtěl vše lámati přes koleno, nebude chtít vydupati z ničeho něco, protože to není vůbec u vzdělaného muže myslitelné. Neusadí se tedy tam, kde budou všechny hlavní podmínky ke zdaru jeho podnikání chyběti, ale nezalekne se, bude-li chyběti některá z podřadných, neboť ideálních míst je málo a proto musí spolehnouti z časti také na své přičinění. Ten, jenž má zboží neb výrobky dobré v přiměřené ceně, kdo se nedomnívá, že mu lidé mají jen nositi peníze, aniž si mohou činiti nároku na trochu ochoty a osobní pozornosti, kdo nečeká pouze na toho, jejž náhoda k němu svedla a umí své odběratele a zákazníky vyhledati nejen z nejbližšího sousedstva, ale i z okolí vzdálenějšího a obsloužiti je se stejnou přenosností, jakoby zůstávali mu naproti, ten bude dobře živ a vydělá peníze, třeba nezaujal místa tak výhodného, jaké snad má leckdo jiný. Mylně se namnoze má za to, že, není-li někdo k něčemu zrozen — nikdy tomu důkladně neporozumí. Tvrzení to je správné jen potud, že ní-

kdy nenaučí se dobře určitému povolání, kdo nemá k němu nadání od přírody anebo prostě naučiti se nedbá, nechce, ani pod tlakem neodvratným. Ale jinak kdo chce, může.

(3.) Osudnou chybou českého národa na poli hospodářském je, že valná část našich lidí dává přednost úřednické kariéře. Obchodní a průmyslová činnost nepovažuje se za nic, ačkoli je pramenem hmotné a osobní samostatnosti a nezávislosti. Každý se pachtí jen po existenčním zajištění a veřejné službě. Kdo se věnuje u nás obchodu a průmyslu, nebývá ostatně prodchnut rovněž snahami vyššími. Obchodní školy navštěvuje u nás většina takových jednotlivců, kteří chtí si jen opatřiti jakýsi stupeň vzdělání, na jehož základě by dosáhli místa úřednického, třeba skrovně honorovaného, ale trvalého. Kancelář, nikoli obchod a samostatnost je ideálem veliké většiny absolventů škol obchodních.

Pokud budou takovéto vlastnosti převládat u příslušníků našeho národa, bude všechno volání po hospodářském sílení marné. Má-li býti toho dosaženo, musí se působiti k základní přeměně povahy naší a to nejlépe tím, že si uvykneme považovati za ctnost a vynikající vlastnost, má-li někdo tu krásnou odvahu a dá přednost nejisté snad existenci obchodního a průmyslového podnikatele před pohodlným, ale závislým postavením úřednickým. Co je nám platno, můžeme-li se honositi, kolik proslulých umělců, učenců a dovedných pracovníků ve všemožných odvětvích jsou Čechové, když na druhé straně široké vrstvy v cizích službách ztrácejí se po částkách na mnoha místech z šiků našich, posilujíce a regenerujíce síly nepřátel? Nedostanou-li se do našich rukou velkoobchod, továrny, dráhy, doly a podobné, není budoucnost českého národa zabezpečena. Jak se jich zmocniti, toť otázka totožná s tou, jak se vychovati pro hospodářskou práci. Kapitály se vyzískávají toliko ve výrobě a v obchodě. Kdo má veřejný úřad, má nárok na jistou úctu, zastává-li

jej svědomitě a správně; kdo se oddal obchodu a průmyslu, má nárok, aby při svědomité a správné práci vyzískal peněz. Důchod úředníka je pevný, zpředu stanovený a obmezený, důchod podnikatele obmezený pouze rozsahem činnosti, s jejíž intensitou stoupá. Která z cest vede k zámožnosti, o tom není tu sporu.

*

Našim kruhům živnostenským. (1.) Činnost každého výrobce skládá se ze dvou neodlučných částí. První: zhotovení předmětu a druhé: odevzdání hotového již výrobku buď přímo spotřebiteli, buď sprostředkovateli mezi tímto a výrobcem. Má-li pro výrobce rozhodující důležitost dobrá či špatná jakost výrobku — ať se to týká již šťastného výběru látky k zpracování určené anebo solidního, dovedného provedení — má svou důležitost i způsob, jak výrobek se předá, t. j. jak se zpeněží. Ba říci lze, že někdy druhý tento oddíl práce výrobcovy má důležitost větší a významnější, než pouhé zpracování výrobku, nebot záleží nesmírně mnoho na tom, aby výrobek, jenž usilovně hotoven byl vynaložením jak fysické tak duševní práce, zpeněžil se, jak toho vynaložené úsilí zasluhuje. Jinými slovy jde tu o to, aby tvořivá snaha (práce) zaplacená byla zaslouženě a dostatečně.

O tom, že živnostníci naši by byli s to zhotovovati výrobky kvality výtečné, není pochyby. Ale najítí pro výrobek odbyt v pravý čas, vyzkoumati, kdy ceny jsou nejpříznivější, svěřiti prodej pravým rukám, vyrobiti nejen to, co je hledané a co jde na odbyt, nýbrž co i na odbyt půjde, starati se o měnící vkus obecenstva, jej respektovati a uspokojovati, to vše má veliký význam, který se vždy ne dost oceňuje. Tak jako obchodník i výrobce musí stopovati všecky okolnosti, jež mají vliv na situaci tržiště, ať již je na tomto rozhodčím moda, potřeba, otevření míst dosud uzavřených obchodním stykům, nové objevy nebo jiné,

Tato druhá činnost živnostníkova spadá takřka výhradně do oboru obchodního a nedostačuje tudíž, aby živnostník byl jen dobrým odborníkem, jenž důkladně materiál zpracovává.

Nemá-li přijíti větší část námahy nazmar, nesmí výrobce omezovati se jen na těsný obzor své dílny. Nestačí mítí **jen** dovednou ruku, třeba i obchodního ducha. Je-li tento již vrozený, tím lépe. Ale případy toho nejsou u nás tak časté. Nezbývá proto než aby výrobce doplnil své schopnosti v tomto směru, aby si našel příležitost k vzdělání i po této stránce.

(2.) Vedeme nářek na malou podnikavost našich lidí a z toho vznikající naši závislost hospodářskou a finanční. Nutno však v zápětí též připomenouti, že podnikavým může býti jen ten, kdo je dostatečně ozbrojen pro budoucí zápas na poli konkurenčním, kdo má s dostatek obchodní vyškolenosti, aby dovedl se obratně vyhnouti naskytнувшím se snad neočekávaným překázkám. Otázka, zda vládne značným kapitálem, není nejprvnější a nejhlavnější. Nemůže se podceňovati ovšem stránka ta, ale nade vše je jisto, že se k ní bez odporu důstojně řadí i individuelní (osobní) vlastnosti podnikatelovy, ba mají v mnohých případech i svou přednost. Nedostačuje mítí kapitál a třebas i býti podnikavým. Podnikatel musí býti nejen čilý a v práci vytrvalý, nýbrž i vypočítavý. Také vypočítavost jest vlastnost, již se tolik naši povaze nedostává. Nedostává se jí více než podnikavosti. Nemáme tu ovšem na mysli onu hrubou vypočítavost, jež je totožna s hrobivostí a bezohledností. Jde jen o onu dobrou vlastnost snažiti se, abychom při nejmenších obětech dosáhli co možno největšího zisku. Nevidíme-liž kol sebe plno lidí, kteří pracují od rána do noci, drou se v pravém slova smyslu a výdělek jejich práce není nikterak v poměru s krvavou jich námahou? Podnikaví býváme zhusta, ale špatný konec mnohých podniků podává nejlepší svědectví, že jsme nedovedli býti vypočítaví. Stal-li se někdo nezávislý, je dobře,

aby uvažoval, by jeho potřeby nepřevyšovaly nikdy příjmů. Musí denně vstávat s tím přesvědčením, že na jeho přesných výpočtech závisí zdar jeho podniku, spokojenosti jeho svědomí a jeho rodiny. Je mu třeba dobře věděti, že uchylováním se od výpočtů shroutit se může celá stavba jeho práce, kterou zhusta namáhavě a s úsilím zbudoval. Počítati s cenami koupených surovin, kalkulovati prodejní ceny výrobků, informovati se o všem, znáti vždy poskytovaný úvěr, to vše druží se navzájem. Nevyhnutelnou nutností je proto znalost všech odborných výpočtů a znalost správného účtování. Bez nich nemůže výrobce učiniti si představy o svém majetku; nemůže znáti svých finančních poměrů, nevede-li zápisů účetních a tím méně se může přesvědčiti o výnosnosti jednotlivých odvětví svého podniku.

(3.) Nelze tvrditi, že poměry jsou u nás pro řemeslo a maloživnosti příznivý. Jest skutečně potřebí dožadovati se reformy a státního přispění. Hledati však záchrany pouze od tohoto, bylo by nesmyslné, nerozumné. Taková reforma, která by zabezpečila blaho byt všem, bude sotva kdy dosažitelnou. Špatný řemeslník a nedbalý živnostník nemá práva na veřejnou pomoc jako každý jiný, kdo je osobně nedostatečný. Tísni-li se na př. dovedný řemeslník v nepatrém hnizdě, kde není potřeby pro lepší výrobky ani komunikačních prostředků k jich vývozu, k tomu drahota surovin a jiného toho druhu nevýhody, je to hloupost a její útraty mu hraditi není povinen nikdo. Technická vyspělost jest sice znamenitým činitelem, ale k ní musí se pojiti prozírávost, sebevědomí a schopnost kalkulace. I nepatrnosti na pohled, jako jsou: dbáti obvyklých forem při styku se zákazníky, úslužnost, přesnost plnění daného slova, spolehlivost ve vyřizovaní zakázek dle objednávky, hrají značnou roli. Dobrý živnostník snaží se seznati povahu svých zákazníků a čerpati ze znalosti té.

Naříká se na nedostatek kapitálů, ale co tu přípa-

dů, jak právě zámožnější živnostníci neváží si později svého řemesla, obracejíce syny své k t. zv. vyšším stupňům společenským, takže kapitál poctivě v živnosti vydělaný oplodňuje jiné stavy. U Němců a Angličanů se živnosti a obchody dědí, přecházejí z generace na generaci, z nichž každá snaží se závod přivésti do většího rozkvětu. U nás, když se někomu podařilo zachovat několik tisícovek, ráda by už následující generace jeho se zděděným kapitálem pouze užívala, nikoliv také pracovala. To jsou pak rozdíly. Zámožnější řemeslník může nakupovati materiál tehdy, když jej nejlaciněji dostane; on nemusí také při zmenšeném odbytu ihned zboží vyhazovati pod cenu, jen aby měl na živobytí. V tom ohledu nemůže se appellovat na stát. Zde třeba pomáhati sobě vlastní intensivní silou.

Také nespasí nikoho, bude-li naříkati napořád jenom na konkurenici, jak tak často se s tím setkáváme. Tady nutno doporučiti, aby při solidní soutěži každý snažil se jí čeliti intensivnějším zdokonalováním vlastního závodu a výroby v něm; je-li to soutěž nesolidní, je třeba upozorniti obecenstvo (konsumenty) na jednotlivé rozdíly svých výrobků oproti výrobkům pochybné jakosti. Konkurrence, je-li zdravá, je prospěšná. Ona povzbuzuje liknavé a je hrází proti využitkování konsumentů.

Smutné je dost, že u nás ještě dnes musí se našim lidem stále připomínati, že, chtějí-li slušně žít, musí se snažiti uniknouti malosti a přizpůsobovati se poměrům. Pořád ještě jsme ti staří. To, co se na př. v průmyslu soukenickém u nás dříve jevilo, jeví se nyní zase. Jako před lety (zatím co se v našich městečkách soukenických pracovalo stále po starém způsobu v blahém domnění, že i bez pokroku bylo a bude zase dobře) převáděli Němci v Liberci, v Brně a j. své závody na pohon mechanický, tak se děje i dnes ovšem zase v jiných odvětvích. Mnozí, kdož jsou čilejší, mají zase nedostatek kapitálu a úvěr jest základem jejich podniků. Avšak na cestě rozpínavosti a

pokroku bývá právě úvěr, nedovede-li si živnostník vésti v každém kroku opatrně, častou příčinou rozvratu. Přijdou neočekávaně léta hubená, počne váznouti odbyt, hromadí se zásoby, které teprv později mohou býti zpeněženy, nadmíru rozšířený závod pohlcuje stále velikou rezii — pak nastane okamžik, kdy nutno zbaviti se zboží za každou cenu a rozvrat podniku je tu. Vše dlužno činiti s mírou. A co hlavního, vždy nutno řídit se zásadou, že chce-li člověk býti živ, musí přáti i jiným. Žijte a nechte žít!

Úvěru se musí používat s měrou, nesmí býti nadužíván, nemá-li škoditi. Kdo z něho chce těžiti, musí dbát především svého charakteru. Dle toho řídí se zvuk dobrého jména a jest měřena schopnost a úvěruhodnost. Je proto nezbytno na udržení čistého štítu dáti si co možná záležeti. Zvláště nesmí se zapomínati, že slovo dělá muže. Dostáti danému slovu je první známkou vzbuzující důvěru, ať již v ústavu peněžním nebo u dodavatelů. Nedodržení závazku je příčinou, proč se peněžní instituce vůči řemeslníku chovají lakově. Co na dochvilnosti záleží, může každý vystihnouti podle potřeb a zkušeností vlastních. Abychom splnití mohli tuto podmínu, nedlužme si aneb nekupujme nikdy více, než v určitý čas zaplatiti můžeme. Kupujeme-li za hotové, kupujeme dobře a laciněji. Proto je líp, levným úvěrem opatřiti si peníze a platiti hotově, než bráti zboží špatné jakosti a v drahé ceně na dluh. Málo je jen solidních dodavatelů, u nichž při řádném obsloužení docílit lze lepší lhůty platební.

Dosavadní mylné názory, že nutno se dříti živnostníku od rána do noci, je třeba též vymýtiti. Pohví-li si tělo, může pracovati také hlava, ve které v době zdánlivé zahálky zrodí se často zúrodníjící myšlenka. Nedoděláme se nikdy takových výsledků, jakých si přejeme, když naše ruce též důmyslná hlava nepovede. Velký průmysl stále se zdokonaluje zaváděním a využitkováním nových vymožeností vědy, nových způsobů výroby, zdokonalením tržby a pod., oproti to-

mu řemeslník lpí často na přežilém způsobu výroby a na starých nedokonalých vzorech. Světový vývoj nezastavíme. Jeho převraty nesmí nás proto zastihnout slabé, nepřipravené. Zabito-li je jedno odvětví živnostenské, nesmíme složiti ruce v klín, svěsiti hlavu a naříkat, nýbrž sáhnouti k jinému, propracovati se, neztratiti se. Potřeba vždy míti zrak a smysly otevřené. Důkladně pozorovati svět, obchodnický se dívat na lidi a jich potřeby, dobrou myšlenkou využitkovati situace a vždy býti připraven včas k odchylce neb změně povolání, k nalezení jiných pramenů, jiného odbytu, výživy a zisku.

(4.) Říká se, že čas jsou peníze. Ovšem. Avšak nevznikne-li nám mnohdy při jeho zdánlivém maření jiná cennější výhoda? Živnostník nanejvýš řádný a pracovitý, nepopřeje-li sobě nikdy času stopovati ceny a jakost zboží jiných firem, než svých stálých dodavatelů, vykazuje často několik set korun ročně za přeplacený materiál, kdežto by mu nikdy nemohlo ujítí tolik zisku za zmařený čas, oč takto materiál dráže platí. Každý má se snažiti využitkovati nabídky a příležitosti, těžiti ze situace a ne se jen dříti do úpadu. Podobně jest tomu při spoření. Také to má své meze. Mnohý živnostník ze spořivosti pouští dobrého pracovníka a nahrazuje jej prostředním, ne-li nedostatečným, jen když pracuje levněji. Uspoří sice differenci mzdy, avšak neuspokojí zbožím vadně vyrobeným a nevhledným své odběratele a ztrácí na svém renomé. Co chtěl uspořiti v dílně, o to přišel několikanásobně při tržbě. Totéž platí při nákupu levného, avšak méně cenného materiálu.

Jsou ovšem různé okolnosti, na něž třeba bráti zřetel. Tak jako voják, setkav se s nepřítelem, má sám věděti, jak nejlíp využitkovati posice, tak i živnostník musí z různých proměnlivých úkazů tvořiti si své závěry a dle nich se řídit. Praktickými zkušenostmi získává si jisté dobré zásady, avšak přátelský pokyn nebo

rada slyšeti se může ještě vždycky. Tak se naše nazírání tříbí a ustaluje.

Špatně se vede řemeslníkovi, který vůbec nepřemýší, nepočítá, a jen chce míti stále hojnost práce, aby jakž takž uhájil svého živobytí. O zvelebování živnosti nemůže pak býti ovšem ani řeči, tím méně o nějaké úspoře. Takovýto nesmyslný shon jen za prací, ať jest již třeba ta nejhorší a nejhůř placená, plodí onu špinavou konkurenici, která se hnusí.

Je zřejmo, že se ovšem nesmí se zřetele pustiti zájem o odbyt. Zajištěný odbyt je nejpevnější podkladem zdárného vývoje nejen velikého průmyslu, ale také řemesla. Intelligentní řemeslník dovede se obraceti na solidní konsumenty, poněvadž umí vyhověti jejich speciálním přáním a nárokům. Jeho výrobky uspokojí požadavky činěné na krásu, užitečnost a trvalost, předčí laciné (vlastně drahé) výrobky tovární. Práce zakázková je vůbec vlastní půdou řemesla, jelikož stroj nemůže vyhověti různým individuelním požadavkům. Proto o odbyt (obchodní stránku živnosti) nutno každému pečovati, ale křečovitý shon nabírati si práce pod cenu, kterážto nejen že nic nevynese, ale ještě o čas okrádá, je nerozum. Cesta, jež usnadňuje odbyt, je uspokojiti zákazníky solidně zpracovaným výrobkem. Stane-li se tak, možno očekávati, že zákazníci při nastalé potřebě přijdou opět a mimo to i jiným spolehlivou firmu doporučí.

Aby kruh příznivců živnostníka stále rostl, k tomu třeba dbátí známostí. Zavrtávati se jen do svých prací nadobro je potud pošetilostí, dokud se zaň o tu stránku nestará někdo jiný. Ve velkých průmyslových závodech jest vždy někdo, kdo stará se jen o výrobu a jiný, jenž řídí výhradně obchodní agendu. Nabýti známostí a je udržeti, k tomu třeba snažiti se s každým co možná po dobrém vycházeti, navazovati a udržovati přátelské styky s lidmi atd. Nemůže ovšem každý prospěti — však uškoditi ano.

A i jinak ještě jest záhadno obraceti k sobě koupě-

chтивé obecenstvo. Stálý, po případě aspoň občasný inserát neb výhodná reklama jako známka života velmi prospívá. Též výkladní skříně a obeslání výstav přilákají kupce a razí cestu prodeji. Řemeslník má být se zákazníky ve stálém a přímém styku. Veliké firmy mají své agenty, kteří udržují zákaznictvo s firmou ve styku. Jsou to důležití činitelé, v jichž ruce vložena je na venek hodnota a pověst závodu, jejž zastupují. Lepší firmy proto vysílají zástupce jen nanejvýš intelligentní. Za poměrů dnešních nemůže ani řemeslník spoléhati jen na to, že bude vyhledán, on musí, poněvadž nemá jednatelů, sám občas navštíviti různé podnikatele a pod. a nabízeti jim důstojným způsobem své služby. Klame se, kdož myslí, že opravdu musí k němu každý přijíti sám, anebo že vůbec nenajde se jiný, kdož stejně dovede vyhověti. Kdo pak v takovémto obchodnickém jednání vidí snižování svého stavu, trpí bláhovými předsudky.

Udržování styku se zákazníky není ostatně ani zdaleka tak nepříjemné, jak se zdá. Jste-li ve svém oboru dobrí, budete rádi viděni a zakázky budou pro vás reservovány, když zjevno, že o ně stojíte. Když nic jiného, vyplatí se vám třeba tak mimochodem účet za dodávky dřívější, což jest mnohdy také dobré. Řemeslník, který pošle k zákazníkovi, jenž pro něho vzkázel a kdy se mu tedy skytá příležitost tohoto pro ledacos animovati, třeba dělníka, jenž žádný prach nevynášel, nemá obchodního ducha. O práci se jen tenkráte neucházíme, máme-li jí zrovna tolik, že stěží vyhovujeme zákazníkům dobrým, na nichž nám záleží, nebo nestojíme-li o toho, kdo nám ji nabízí.

*

O řemeslné průpravě. Minuly časy, kdy cechovní výsady zabezpečovaly jistou existenci každému řemeslníkovi. Od té doby, co sil přírodních a jimi hnaných strojů počalo se užívat

	Str.
Družstevnímu hnutí hospodářskému	55
Subvenční činnost česk. odboru rady zemědělské	56
Rolnictvu	57

III. Organisace úvěrové:

Spořivost a šetrnost	61
O úvěru	61
Úvěr hypotékární	66
Uprava úvěru maloživnostenského	69
Spořitelny	72
Záložny na vesnicích	73
O úvěru zemědělském	76
Spoř. a záložní spolky	81
Nový zákon o konversích hypotek	83
Státní papíry všude	84

IV. Snahy sociální. — Pojišťování:

Zápas o existenci	86
Zachování a budoucnost středního stavu	87
Ochranné zákonodářství dělnické	89
Smírčí výbory a stávkы	90
Odborová organisace dělnická	91
Podíl na zisku podnikatelském	95
Socialní mír	96
Některé theorie socialismu	98
Komunisté	100
Proti fantastickému socialismu	101
Nepřímé daně	102
Vydržování stálého vojska	103
Dělnické byty	104
Reforma nemoc. pojišťování	106
Pojištování nezaměstnaných	109
O osmihod. pracovní době	110
Tuláctví a žebrota	111
Daň domovní	113
Kartely	116
Vývozní clo na uhlí z Čech	118
Pojištování živnostnictva	119
Zemské pojištování	121
Národ. jmění a životní pojištování	123

OBSAH:

	Str.
Předmluva	3
I Naše povšechné snažení o hospodářské sesílení, zvláště v průmyslu a obchodu:	
Průmysl a obchod	5
Co chceme	5
Svůj k svému	7
Zakládati český průmysl	9
Průmysl u nás	10
Jeden z česk. hospodář. nedostatků	11
Vzdělání	14
Našim kruhům živnostenským	18
O řemeslné průpravě	25
Jak dodělati se v životě úspěchu	28
Němci a my	28
Kde máme nakupovati	30
Jak odstraniti nedostatečnost podnikatelské výchovy našeho obch. dorostu	31
Zadávání veřej. prací	33
Doprava železniční	34
Německo	36
Nekalá soutěž	36
Obchodní smlouvy státní	40
II. Úsilí o hospodář. povznesení stavu zemědělského:	
Hospodář. a kulturní poměry zemědělského obyva- telstva v králi, Českém	42
O zřizování rolnických skladišť	44
Zemědělská společenstva	47
Meliorace pozemků	48
Scelování pozemků	49
Pokročilost a výnosnost dánského zemědělství .	51
Dědická posloupnost na statcích střední velikosti	53
Zemědělské vyučování ve vojsku	54

Světelné obrazy

Doporučujeme pozorností všech korporací, škol i jednotlivců naší

půjčovnu jak skioptikonů tak celých přednášek skvostně kolorovaných, texty opatřených. Podmínky půjčování jsou mírné. Dosud vydali jsme serie cestopisné, zoologické, historickou a národní pohádky. Dosud vydali jsme 25 sérií. Novinky: Bosna a Hercegovina (110 obr.); Dalmacie a Černá Hora (116 obr.); Sicilie a Messina před i po zemětřesení (118 obr.); Luhačovice Slovanské lázně (61 obr.). — Další serie se připravují. — Prospekt obsahující podmínky půjčování a seznam dosud vydaných přednášek zasíláme na požádání zdarma. Vydali jsme také: Podrobný návod o používání skioptikonů. O koloritu obrázků a jich výrobě.

Skioptikony a veškeré potřeby promítací jako: pláténé stěny, osvětlovací přístroje, objektivy atd. dodáváme v cenách velmi mírných. Žádejte ceník.

Objednávky a dotazy vyřizuje

Ústřední nakladatelství, knihkupectví a papírnictví učitelstva českoslovanského v Praze-VII.
JOSEF RAŠÍN, Bělského třída číslo 967.

Kreslíte?

Dejte si na ukázkou zaslati a subskribujte právě vydané dílo:

Z českých hradů, zámků a krajin.

Sešit 1. obsahuje 23 předlohy ke kreslení od K. Liebschera a V. Brechlera. Velikost 23 cm × 31 cm. Sestavil a poznámkami technickými opatřil V. J. K. Boušek. Celkem vyjde 10 sešitů po K 1·20. Do konce června ještě možno předplatiti na celé dílo jen K 9— místo K 12—. Předlohy vydány jsou s laskavým povolením nakladatelství Fr. Šimáčka v Praze nákladem Zemského Ústředního Spolku Jednot Učitelských v království Českém.

— V komisi má: —

Ústřední nakladatelství, knihkupectví a papírnictví učitelstva českoslovanského v Praze-VII. Josef Rašín, Bělského tř. č. 967.

Elektřina a její upotřebení.

I. díl. Napsal prof. Dr. Jeništa. S 22 ilustracemi. Cena váz. výtisku K 1·60.

Právě vyšlo jako 3. svazek

„Průvodce vědou a uměním“. Příruční knihovna vzdělavací, redigují univ. prof. dr. Frant. Krejčí, prof. Jiří Janda, prof. R. Novotný, Jos. Černý, učitel a Jos. Müller, odb. učitel. Jako 1. svazek vydali jsme: Prof. J. Jandy: „Stručnou ornithologii všeobecnou“. Illustr. Cena váz. výtisku K 1·80. Doporučujeme vřele přát lům ptactva. — Jako 2. svazek vyšlo: prof. R. Novotného „České dějiny politické“. Díl I. Od nejstarších dob do válek husitských 0—1378. Napsal R. Novotný. Cena v plátně váz. výt. K 2·70. 283 str.

Objednávky vyřizuje každé knihkupectví, zejména: Ústřední nakladatelství, knihkupectví a papírnictví učitelstva česko-slovanského v Praze-VII.

Josef Rašín, Bělského tr. číslo 967.

Kreslite? Pak nechte si na ukázkou zaslati a subskribujte právě vydané dílo:

Z českých hradů, zámků a krajin.

Sešit 1. obsahuje 23 předlohy ku kreslení od K. Liebschera a V. Brechlera. Velikost 23 cm. šíř., 31 cm. výš. Sešit druhý vyjde v nejbližších dnech. Sestavil a poznámkami technickými opatřil J. K. Boušek. Celkem vyjde 10 sešitů po K 1·20. Do konce června jest možno předplatiti na celé dílo jen K 9·-, místo K 12·-.

Předlohy vydány jsou s laskavým povolením nakladatelství Fr. Šimáčka v Praze, nákladem Zemského Ústředního Spolku Jednot Učitelských v král. Českém.

V komisi má:

Ústřední nakladatelství, knihkupectví a papírnictví učitelstva českoslovanského v Praze-VII.

Josef Rašín, Bělského tr. č. 967.

Objednávky vyřizuje každé knihkupectví.